

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ภาวะวิกฤตที่ประเทศไทยกำลังเผชิญอยู่ในปัจจุบันมิใช่เป็นปัญหาวิกฤตทางเศรษฐกิจ การเมือง หรือสังคมเท่านั้น หากวิเคราะห์ถึงสาเหตุของปัญหาจะพบว่าเป็นผลมาจากวิกฤตทางภูมิปัญญา เพราะภูมิปัญญาของชาตินั้นอาจจะสะท้อนออกมาในรูปของความสามารถในการจัดการด้าน เศรษฐกิจ การเมือง สังคม และอื่นๆ ให้สามารถดำเนินไปได้ด้วยดีมีความยั่งยืนไปพลู่ได้ ตรงกันข้าม หากประเทศชาติเกิดวิกฤตทางภูมิปัญญาอ่อนนำมาซึ่งทุกข์ หรือปัญหาต่างๆ มากมาย ภูมิปัญญาของชาติเป็นผลมาจากระบบการศึกษาโดยตรง เนื่องจากการศึกษาเป็นกระบวนการสำคัญในการเสริมสร้างภูมิปัญญาให้แก่คน คนหลายคนรวมกันเป็นสังคม เป็นชาติ ดังนั้น การศึกษาจึงเป็นกระบวนการสำคัญในการสร้างภูมิปัญญาของชาติ อันเป็นรากฐานในการพัฒนาขีดความสามารถของประเทศทั้ง ในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และอื่นๆ (วันชัย ดนัยตโมมุต, 2542: 1)

การจัดการศึกษาของไทยนั้นมีวิวัฒนาการสามยุคด้วยกัน การศึกษาไทยในยุคแรกจะมีศูนย์กลางอยู่ที่วัดและวัง ต่อมาในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการจัดการศึกษาของประเทศเข้าสู่ยุคที่สอง ที่มีการจัดการศึกษาแบบตะวันตกมากขึ้น คือมีการย้ายฐานการให้การศึกษาจากวัดและวังมาเป็นที่โรงเรียน และมีหน่วยงานควบคุมดูแลการจัดการศึกษาโดยตรง ซึ่งนับเป็นการปฏิรูปการศึกษาไทยในครั้งแรก

ต่อมาได้มีความพยายามที่จะปฏิรูปการศึกษากันอีกในช่วงปี พ.ศ. 2517-2518 แต่ไม่ประสบความสำเร็จ เนื่องจากมีการเปลี่ยนแปลงรัฐบาลบ่อยครั้ง กระทั่งมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 รัฐธรรมนูญฉบับประชาชนที่เป็นการปฏิรูปการพัฒนาประเทศในบริบทใหญ่ โดยในมาตรา 81 ได้ระบุให้มีการจัดทำกฎหมายการศึกษาแห่งชาติ อันเป็นกฎหมายแม่บทในการจัดการศึกษาของประเทศ ซึ่งผลจากมาตรา 81 ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 นี้เอง ทำให้ประเทศไทยมีพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 เกิดขึ้น (วันชัย ดนัยตโมมุต, 2542: 13-14)

การประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 เมื่อวันที่ 19 สิงหาคม 2542 และมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 20 สิงหาคม 2542 นั้น นับเป็นการปฏิรูปการศึกษาไทยครั้งยิ่งใหญ่ในรอบศตวรรษ และเป็นการปฏิรูปการศึกษาไทยครั้งที่ 2 ซึ่งมีผลให้ระบบการศึกษาไทยมีการพัฒนา

เข้าสู่ยุคที่สาม ที่เปลี่ยนแปลงแนวคิดการจัดการศึกษาที่เคยอิงอยู่กับโรงเรียน ไปสู่สังคมที่กว้างขวาง และมีรูปแบบหลากหลายขึ้น ตลอดจนมีการให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ตลอดชีวิตและการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษามากขึ้น

ดังนั้นหากมีการนำแนวคิดในการพัฒนาการศึกษาภายใต้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ไปปฏิบัติอย่างมุ่งมั่นและถูกต้องแล้วจะทำให้การศึกษาไทยเป็นการศึกษาที่ขยายโอกาส สร้างความทัดเทียม เป็นการศึกษาที่มีความต่อเนื่องและหลากหลายมากขึ้น ซึ่งจะก่อให้เกิดคุณูปการแก่ประเทศชาติเป็นอันมาก เป็นแนวทางในการฟื้นฟูภูมิปัญญาของชาติที่กำลังประสบปัญหาวิกฤตทางภูมิปัญญาอยู่ในขณะนี้ได้เป็นอย่างดี

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราชได้ทรงพระราชทานพระบรมราโชวาทเกี่ยวกับการศึกษาและความสำคัญของการศึกษาไว้ในวโรกาสต่างๆ ที่สมควรนำไปปฏิบัติเป็นแนวทางในการดำเนินงานการศึกษาของชาติดังนี้

“...งานด้านการศึกษาเป็นงานที่สำคัญที่สุดอย่างหนึ่งของชาติ เพราะความเจริญและความเสื่อมของชาตินั้น ขึ้นอยู่กับการศึกษาของชาติเป็นส่วนใหญ่...”

“...ปัจจัยสำคัญประการหนึ่งของทั้งชีวิตและส่วนรวมคือการศึกษา ซึ่งเป็นรากฐานส่งเสริมความเจริญมั่นคงเกือบทุกอย่างในบุคคลและประเทศชาติ...”

“...การศึกษาเป็นปัจจัยในการสร้างและพัฒนาความรู้ ความคิด ความประพฤติ และคุณธรรมของบุคคล สังคมและบ้านเมืองใดให้การศึกษาที่ดีแก่เยาวชนได้อย่างครบถ้วนพอเหมาะกันทุกด้าน สังคมและบ้านเมืองนั้นก็จะมีพลเมืองที่มีคุณภาพ ซึ่งสามารถจะธำรงรักษาความเจริญมั่นคงของประเทศชาติไว้ และพัฒนาให้ก้าวต่อไปได้ตลอด

(สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2540: 56, 108, 117)

นอกจากนี้ ศาสตราจารย์ นายแพทย์ประเวศ วะสี ได้กล่าวถึงแนวความคิดของการศึกษาที่ดีมีคุณภาพว่า การศึกษาที่ดีสามารถจัดความยากจน สร้างทักษะชีวิต ทำให้ครอบครัวเป็นปึกแผ่น ชุมชนเข้มแข็ง อนุรักษ์และพัฒนาวัฒนธรรม อนุรักษ์และเพิ่มพูนสิ่งแวดล้อม ทำให้การเมืองถูกต้อง สร้างอิสรภาพและความสุข ทำให้เกิดบุคคลเรียนรู้ และสังคมเรียนรู้ (ประเวศ วะสี, 2541: 26-30)

อาจกล่าวได้ว่างานทางด้านการศึกษาเป็นงานที่ต้องพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้กระบวนการเรียนรู้ของคนไทยเป็นการศึกษาตลอดชีวิต เป็นไปในทิศทางที่สร้างสรรค์ และมีประสิทธิภาพอย่างแท้จริง ทั้งนี้ หลักการและแนวคิดของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มีการกล่าวถึงการจัดการศึกษาในมาตรา 8 ดังนี้

1. เป็นการศึกษาตลอดชีวิตของประชาชน
2. ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา
3. การพัฒนาสาระ และกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง

การจัดการศึกษาตามแนวพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 จึงเน้นส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิตแก่ประชาชนทุกคน (Education for All) และเปิดโอกาสให้สังคมเข้ามามีส่วนกับการจัดการศึกษามากขึ้น (All for Education) โดยเน้นการพัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่องสอดคล้องกับการดำเนินงานด้านการศึกษาต่อเนื้อที่เป็นภารกิจหลักของหน่วยงานด้านการศึกษาต่อเนื่องของมหาวิทยาลัยของรัฐทุกแห่ง

โดยเฉพาะอย่างยิ่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 15 ได้กล่าวถึงสถาบันการศึกษาว่าสามารถจัดการศึกษาได้ 3 รูปแบบ ได้แก่

1. การศึกษาในระบบ (Formal Education)
2. การศึกษานอกระบบ (Non-formal Education)
3. การศึกษาตามอัธยาศัย (Informal Education)

ทั้งนี้ ภายใต้พระราชบัญญัติมาตราดังกล่าว สถานศึกษาสามารถจัดการศึกษาในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งหรือทั้งสามรูปแบบก็ได้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการศึกษาต่อเนื่องในมหาวิทยาลัยของรัฐ ที่จัดการศึกษาต่อเนื่องเพื่อตอบสนองความต้องการที่จะเรียนรู้ของผู้เรียน

ในด้านการส่งเสริมการศึกษาของรัฐนั้น ได้มีกล่าวไว้ในมาตรา 25 ว่ารัฐต้องส่งเสริมการดำเนินงาน และการจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบ ซึ่งได้แก่ ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ สวนสัตว์ สวนสาธารณะ สวนพฤกษศาสตร์ อุทยานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ศูนย์การกีฬาและนันทนาการ แหล่งข้อมูล และแหล่งการเรียนรู้อื่นๆ อย่างพอเพียงและมีประสิทธิภาพ ทำให้หน่วยงานการศึกษาต่อเนื่องของมหาวิทยาลัยของรัฐซึ่งเป็นหน่วยงานในกำกับของรัฐ มีหน้าที่ในการส่งเสริม ดำเนินงาน และจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยเฉพาะการอาศัยเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่สามารถเข้าถึงผู้เรียนได้อย่างกว้างขวาง อาทิ การศึกษาทางไกล หรือการให้ข้อมูลความรู้ผ่านสื่อสารมวลชน ตลอดจนสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เช่น อินเทอร์เน็ต เป็นต้น

นอกจากนี้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 29 กำหนดให้สถานศึกษาร่วมกับบุคคล ครอบครัวยุวมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่นๆ ได้มีส่วนร่วมกับการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน โดยจัดกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีการจัดการศึกษาอบรม มีการแสวง

หาความรู้ ข้อมูลข่าวสาร และรู้จักเลือกสรรภูมิปัญญาและวิทยาการต่างๆ เพื่อพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการ รวมทั้งหาวิธีการสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การพัฒนาระหว่างชุมชน

มาตรา 29 จึงมีผลให้การจัดการรูปแบบการศึกษาต่อเนื่อง ต้องปรับกระบวนการทัศน์และมีการใช้กรอบความคิดใหม่ (Paradigm Shift) ในการจัดการศึกษา ซึ่งแต่เดิมเคยจัดการศึกษาโดยมุ่งเน้นอยู่ที่หน่วยงานทางการศึกษาและภายในสถานศึกษา เปลี่ยนมาเป็นเปิดโอกาสให้สังคมทั้งหมดมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา (All for Education) ซึ่งหมายถึง การจัดการศึกษาต่อเนื่องนั้นต้องให้ความสำคัญกับบริบททางสังคม และเปิดโอกาสให้องค์กรต่างๆ ได้เข้ามามีบทบาทในการสนับสนุน ตลอดจนช่วยการจัดการศึกษาให้มากขึ้น และเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น เพื่อให้เกิดการพัฒนาการศึกษาไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development)

โดยสรุปจะเห็นได้ว่าพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ส่งเสริมให้สถาบันการศึกษาต้องปรับตัวสู่ระบบใหม่ ที่จะสามารถดำเนินกิจกรรมตามแนวทางการศึกษาตลอดชีวิต เปิดโอกาสให้สังคมเข้ามามีส่วนร่วม และจัดการศึกษาตอบสนองแก่คนทุกคน ทุกกลุ่ม ทุกระดับอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้และการศึกษาตลอดชีวิตของการศึกษาต่อเนื่องในมหาวิทยาลัยของรัฐนั้น จะต้องเร่งริบวางกรอบที่จะพัฒนารูปแบบการดำเนินงานไปสู่ความสอดคล้องและเป็นไปได้ของการบริการทางวิชาการขององค์กรต่อไป

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 จึงเป็นการจุดประกายแนวคิดใหม่ที่มีความสำคัญต่อแวดวงการศึกษา ในการที่จะพัฒนาและปรับปรุงแนวทางการเรียนรู้ของคนในสังคมให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นกว่าเดิม ซึ่งทางการศึกษาต่อเนื่องมหาวิทยาลัยของรัฐ ในฐานะที่เป็นหน่วยงานให้บริการทางวิชาการที่เน้นแนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต และเรียนรู้อย่างต่อเนื่องหลังจากผู้เรียนจบการศึกษาจากระบบ ควรมีนโยบายให้มีการปรับรูปแบบขององค์กร ให้ทันกับการพัฒนาตามบริบทของสังคม เพื่อให้กระบวนการเรียนรู้ และการบริการสังคมดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด โดยเน้นการมีส่วนร่วมกับเครือข่ายการเรียนรู้ภายใต้แนวคิดคนทั้งหมดเพื่อการศึกษา (All for Education) อันเป็นแนวคิดหลักของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

การดำเนินงานของการศึกษาต่อเนื่องของมหาวิทยาลัยของรัฐในปัจจุบันนี้ พบว่ามีรูปแบบที่ยังไม่สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติฉบับ พ.ศ. 2542 ในหลายด้าน อาทิ

1. วัตถุประสงค์ขององค์กรในด้านการตอบสนองต่อชุมชน โดยเฉพาะการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ร่วมกับชุมชนนั้นยังไม่ชัดเจน อันเป็นอุปสรรคต่อการจัดโครงสร้างการศึกษาต่อเนื่องเพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต

2. แนวทางการบริหารองค์กรยังเป็นองค์กรปิด ขาดการร่วมมือกับชุมชนในการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้

3. การบริการทางวิชาการยังไม่ครอบคลุมทุกกลุ่ม ประชากรเป้าหมายของการจัดการศึกษายังคงขึ้นอยู่กับความถนัด ความชำนาญ และประสบการณ์ของผู้จัดการศึกษาขาดการพัฒนาหลักสูตรใหม่ๆ ที่สอดคล้องกับประชากรในทุกกลุ่มอาชีพ

4. แนวคิดการบริการยังไม่ให้ความสำคัญกับการศึกษาตามอัธยาศัยมากนัก ทำให้ขาดโอกาสสำหรับกลุ่มเป้าหมายบางกลุ่มในการเข้าถึงการบริการทางวิชาการ

5. เทคนิคการเรียนการสอนหลายแห่งยังเป็นรูปแบบเดิม เช่นมีการจัดการเรียนการสอนเฉพาะในห้องเรียน (Traditional Classroom) เท่านั้น

6. เครือข่ายในการบริการวิชาการขาดรูปแบบที่มีประสิทธิภาพในการให้บริการแก่ชุมชน รวมถึงขาดความสัมพันธ์ในเชิงการเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้าร่วมจัดการศึกษาและสร้างแหล่งการเรียนรู้เพื่อชุมชน อันเป็นหัวใจสำคัญของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินงานของหน่วยงานการศึกษาต่อเนื่องมีความสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาดังกล่าว จึงควรที่จะปรับปรุงรูปแบบการดำเนินงานของหน่วยงานการศึกษาต่อเนื่อง ให้สอดคล้องกับแนวคิดของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 เพื่อจัดการศึกษาตลอดชีวิตเสริมการศึกษาทั้งในและนอกระบบ รวมถึงการศึกษาตามอัธยาศัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตาม งานทางด้านการศึกษาจำเป็นต้องพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ต้องมีการแก้ไขปรับปรุงและพัฒนาให้ดีขึ้นอยู่ตลอดเวลา หน่วยงานการศึกษาต่อเนื่องในมหาวิทยาลัยของรัฐจึงควรตระหนักถึงความสำคัญของเรื่องดังกล่าว และเร่งทำการศึกษาเพื่อกำหนดกรอบและแนวทางในการพัฒนารูปแบบการดำเนินงานการศึกษาต่อเนื่องต่อไป

สำหรับงานวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาเน้นไปที่การพัฒนารูปแบบของการศึกษาต่อเนื่องในด้านโครงสร้าง การบริการวิชาการ และเครือข่ายการให้บริการ ให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ในประเด็นด้านมาตรฐานการศึกษา หลักการจัดการศึกษา การจัดการกระบวนการเรียนรู้ และการส่งเสริมแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยใช้วิธีศึกษาข้อมูลด้านการกำหนดนโยบาย การดำเนินงาน และแนวทางการพัฒนาการจัดการศึกษาต่อเนื่อง ของหน่วยงานการศึกษาต่อเนื่องของมหาวิทยาลัยของรัฐทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ เพื่อนำข้อมูลมาพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาต่อเนื่อง โดยจัดทำโครงร่างขึ้นและให้มีการตรวจสอบโครงร่าง โดยผู้เชี่ยวชาญกลุ่มที่ 1 จำนวน 16 คน ซึ่งเป็นผู้บริหารจากหน่วยงานการศึกษาต่อเนื่องของมหาวิทยาลัยของรัฐ และผู้บริหารหน่วยงานการศึกษานอกระบบโรงเรียนด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (Indepth Interview) จากนั้นพัฒนาโครงร่างขึ้นเป็นรูปแบบการจัดการศึกษาต่อเนื่องและมีการตรวจสอบรูปแบบโดยผู้บริหารการ

ศึกษาต่อเนื่องของมหาวิทยาลัยของรัฐ 9 แห่ง ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญกลุ่มที่ 2 ด้วยวิธีการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion)

งานวิจัยนี้จะมีส่วนปรับกรอบความคิดใหม่ (Paradigm Shift) ในการจัดการศึกษาต่อเนื่องให้เกิดการพัฒนาแบบไปสู่การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้และการศึกษาตลอดชีวิต อันเป็นปรัชญาแนวคิดหลักของการศึกษาต่อเนื่อง โดยเฉพาะในด้านการบริการวิชาการ การให้ความรู้ด้วยการฝึกอบรม การบริการวิชาชีพเพื่อรองรับมาตรฐานคุณภาพ และรูปแบบการศึกษาต่อเนื่องในอนาคตที่สามารถเอื้อต่อการเสริมสร้างเครือข่ายการเรียนรู้สำหรับศิษย์ปัจจุบันและศิษย์เก่าของสถาบันการศึกษานั้นๆ กลุ่มที่ใช้วิชาการ ผู้บริหารทุกระดับ สังคมทั่วไป กลุ่มผู้ด้อยโอกาส สังคมธุรกิจ อุตสาหกรรม ตลอดจนการบริการทางวิชาการที่สอดคล้องกับสังคมโลกหรือภูมิภาค อันเป็นความร่วมมือระดับนานาชาติ ในการขยายองค์ความรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพทางการบริการวิชาการ โดยมีเป้าหมายที่จะพัฒนาการศึกษาให้เป็นกลไกสำคัญในการแก้ปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจที่มีผลกระทบต่อสังคมในทุกระบบ รวมทั้งเป็นกลไกสำคัญในการรองรับปรากฏการณ์ “การระเบิดของข้อสนเทศ” ซึ่งหมายถึงยุคปัจจุบันที่ข้อมูลข่าวสารและองค์ความรู้ใหม่มีการพัฒนาเป็นจำนวนมาก อีกทั้งมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้เกิดการขยายตัวขององค์ความรู้ที่ไม่จบสิ้นและรวดเร็ว

ดังนั้น การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้และการศึกษาตลอดชีวิตจึงมีความสำคัญต่อการพัฒนาสังคมไทย รวมถึงการพัฒนาแบบการศึกษาต่อเนื่องที่จะนำไปสู่การจัดการที่คล่องตัว ลดข้อจำกัด และอุปสรรคปัญหา อันนำไปสู่การจัดการที่ดีและทำให้ประสิทธิภาพในการหารายได้ของหน่วยงานการศึกษาต่อเนื่องเป็นไปในลักษณะที่สามารถพึ่งพาตนเองได้ ตลอดจนสามารถสร้างรายได้ให้กับมหาวิทยาลัยของรัฐต่อไป เพื่อรองรับกับนโยบายการออกจากระบบราชการของมหาวิทยาลัยของรัฐในอนาคตอันใกล้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

วัตถุประสงค์ทั่วไป

เพื่อพัฒนารูปแบบของการศึกษาต่อเนื่อง ให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษา

แห่งชาติ พ.ศ. 2542

วัตถุประสงค์เฉพาะ

1. เพื่อวิเคราะห์และสังเคราะห์เนื้อหาจากเอกสารข้อมูลพื้นฐานและพัฒนากรอบรูปแบบการศึกษาต่อเนื่อง
2. เพื่อนำร่างรูปแบบของการพัฒนารูปแบบการศึกษาต่อเนื่องเพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาปรับโครงสร้าง
3. เพื่อนำร่างที่ปรับปรุง (Adjusted Model) ให้กลุ่มผู้เชี่ยวชาญสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) อภิปรายเพื่อให้ได้ร่างรูปแบบที่สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

ขอบเขตของการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้พัฒนารูปแบบหมายถึงเฉพาะโครงสร้าง วัตถุประสงค์ แนวทางการบริหารองค์กร การบริการทางวิชาการ กลุ่มเป้าหมาย แนวคิดการบริการ วิธีการบริการวิชาการ เทคนิคการเรียนการสอนและเครือข่ายในการบริการ รูปแบบเครือข่าย ความสัมพันธ์กับชุมชน และการมีส่วนร่วมของสังคม การสร้างแหล่งการเรียนรู้ของหน่วยงานการศึกษาต่อเนื่องของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐซึ่งได้ถูกกำหนดให้เป็นผู้ต้องจัดตั้ง และส่งเสริมแหล่งการเรียนรู้ให้กับชุมชนและสังคม
2. การวิจัยครั้งนี้ศึกษาจากหน่วยงานการศึกษาต่อเนื่องของมหาวิทยาลัยภายในประเทศ 4 แห่ง ได้แก่ ศูนย์การศึกษาต่อเนื่องแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สำนักเสริมศึกษาและบริการสังคมมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ สำนักการศึกษาต่อเนื่องมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช สำนักส่งเสริมและฝึกอบรมมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
3. ศึกษาจากมหาวิทยาลัยในประเทศสหรัฐอเมริกา 3 แห่ง ได้แก่ ศูนย์การขยายโอกาสทางการศึกษา มหาวิทยาลัยแห่งรัฐยูทาห์ (Utah State University, Extension) ศูนย์การเรียนรู้ตลอดชีวิต มหาวิทยาลัยโอไฮโอ (Life Long Learning, Ohio University) ศูนย์การขยายโอกาสทางการศึกษา มหาวิทยาลัยแห่งรัฐแคลิฟอร์เนีย เบิร์กสเลย์ (University of California Berkeley, Extension)
4. ทั้งนี้ในการพัฒนารูปแบบการศึกษาต่อเนื่องเพื่อความสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มีขอบเขตของแนวคิดเกี่ยวข้องกับพระราชบัญญัติตามมาตรา ดังนี้

มาตรา 4	มาตรฐานการศึกษา
มาตรา 8	หลักการจัดการศึกษา
มาตรา 15	การจัดการศึกษามี 3 รูปแบบ
มาตรา 24	การจัดกระบวนการเรียนรู้

มาตรา 25	รัฐต้องส่งเสริมการดำเนินงานและจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต
มาตรา 29	ให้สถานศึกษาร่วมกับบุคคล ครอบครัวยุวมชน จัดการศึกษา
มาตรา 58 วรรค 1	ให้มีการระดมทรัพยากรและการลงทุนจากรัฐและชุมชนเพื่อใช้จัดการศึกษา

ข้อตกลงเบื้องต้น

การวิจัยครั้งนี้เป็นการมุ่งศึกษาข้อเท็จจริงจากเอกสาร ตำรา และการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาต่อเนื่องของมหาวิทยาลัยของรัฐ ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้มีข้อตกลงเบื้องต้นว่าเป็นผู้เชี่ยวชาญที่เป็นที่ยอมรับ เพื่อพัฒนารูปแบบการศึกษาต่อเนื่องที่สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

การวิจัยครั้งนี้ได้ศึกษารูปแบบการศึกษาต่อเนื่องในด้านโครงสร้างการดำเนินงาน การบริการวิชาการ และเครือข่ายการให้บริการ ที่มีความสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ในประเด็นด้านมาตรฐานการศึกษา หลักการจัดการศึกษา การจัดกระบวนการเรียนรู้ และการส่งเสริมแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

1. การบริการทางวิชาการ หมายถึง การบริการวิชาการของมหาวิทยาลัยในรูปแบบของการศึกษาต่อเนื่อง ซึ่งครอบคลุมถึงการให้บริการวิชาการ การให้ความรู้ด้วยการฝึกอบรม การศึกษาต่อเนื่องภายหลังจากจบการศึกษา เพื่อเพิ่มเติมความรู้ในสาขาที่เรียนมาหรือในสาขาที่ประกอบอาชีพอยู่ แต่ต้องการความทันสมัย ความก้าวหน้าในวิทยาการใหม่ๆ โดยในการวิจัยนี้จะเน้นถึงกลุ่มเป้าหมายของการบริการวิชาการ แนวคิดการบริการ วิธีการบริการและเทคนิคการเรียนการสอน

2. เครือข่ายในการบริการ หมายถึง เครือข่ายการเรียนรู้ที่เป็นการศึกษานอกระบบโรงเรียนประกอบด้วย

2.1 องค์กรภาครัฐ ได้แก่ หน่วยงานราชการ และรัฐวิสาหกิจ

2.2 องค์กรเอกชน เป็นองค์กรที่เกิดขึ้นจากการรวมตัวของประชาชน โดยมีการจัดตั้งและดำเนินการตามกฎหมาย และกฎระเบียบของราชการ ได้แก่ สมาคมมูลนิธิ กลุ่มเกษตร กลุ่มสาธารณสุข คณะกรรมการหมู่บ้าน กลุ่มอาสาสมัคร เป็นต้น

2.3 องค์กรชุมชน เป็นองค์กรที่เกิดขึ้นจากการรวมตัวตามความสนใจ และความถนัดของประชาชนในชุมชน เพื่อป้องกันหรือแก้ไขปัญหาและพัฒนาท้องถิ่น ได้แก่ กลุ่มสวัสดิการชุมชน กลุ่มธุรกิจชุมชน กลุ่มพัฒนา กลุ่มอนุรักษ์ เป็นต้น

2.4 องค์กรธุรกิจ ได้แก่ บริษัท ห้างร้าน โรงแรม ศูนย์การค้า ธนาคาร ชมรมนักธุรกิจ สหกรณ์ และองค์กรธุรกิจรูปแบบอื่นๆ

2.5 องค์กรวิชาการ ได้แก่ สถาบันการศึกษา พิพิธภัณฑ์ ศูนย์วัฒนธรรม คนดีศรีสังคม ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้ชำนาญการต่างๆ โดยเครือข่ายในการบริการประกอบด้วยรูปแบบเครือข่าย การขยายเครือข่าย ความสัมพันธ์กับชุมชน การมีส่วนร่วมของสังคม และการสร้างแหล่งการเรียนรู้

3. หน่วยงานการศึกษาต่อเนื่อง หมายถึง หน่วยงานการศึกษาต่อเนื่อง ในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐที่ให้บริการวิชาการแก่สังคม ในการเผยแพร่ความรู้ทางวิชาการด้วยวิธีการจัดการอบรมสัมมนา ในลักษณะการศึกษาต่อเนื่อง การศึกษานอกระบบ การศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง การศึกษาตลอดชีวิต นวัตกรรมใหม่ทางการศึกษา การให้บริการทางวิชาชีพ การให้บริการพัฒนาทั้งระบบแบบเบ็ดเสร็จ หรือบริการจัดอบรมให้กับหน่วยงานภาครัฐ รัฐวิสาหกิจ เอกชน และบุคคลทั่วไป ซึ่งมีการจัดตั้งขึ้นเป็นหน่วยงานเฉพาะและมีชื่อเรียกแตกต่างกันไป อาทิ ศูนย์การศึกษาต่อเนื่อง สำนักเสริมศึกษาและบริการสังคม สำนักส่งเสริมและฝึกอบรม หรือสำนักบริการวิชาการ เป็นต้น

4. การพัฒนารูปแบบ หมายถึง การปรับรูปแบบ โครงสร้าง วัตถุประสงค์ขององค์กร และการบริการทางวิชาการ เพื่อให้สอดคล้องกับการสร้างเครือข่ายในการบริการ ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ จะหมายถึง การปรับรูปแบบการศึกษาต่อเนื่องให้สอดคล้องกับแนวคิดในการจัดการศึกษาภายใต้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

5. การศึกษาต่อเนื่อง หมายถึง การเผยแพร่ความรู้ทางวิชาการทั้ง 3 รูปแบบคือ การศึกษาในระบบ (Formal Education) การศึกษานอกระบบ (Non-formal Education) และการศึกษาตามอัธยาศัย (Informal Education) โดยสถาบันอุดมศึกษาของรัฐให้แก่บุคคลในทุกระดับของสังคม บุคคลที่อ่านออกเขียนได้ตั้งแต่ผู้เพิ่งสำเร็จการศึกษาและผู้มีการศึกษาในทุกระดับ กลุ่มผู้มีรายได้น้อย ผู้ใช้แรงงาน และผู้ประกอบการอาชีพอื่นๆ ให้มีโอกาสได้รับความรู้ในด้านต่างๆ อย่างเท่าเทียมกัน

6. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 หมายถึง กฎหมายการศึกษาแห่งชาติที่เป็นกฎหมายแม่บทในการจัดการศึกษาของประเทศ อันเป็นผลจากมาตรา 81 ของรัฐธรรมนูญ

แห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ซึ่งเป็นรัฐธรรมนูญฉบับประชาชน ในการวิจัยครั้งนี้จะหมายถึงพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 4, 8, 15, 24, 25, 29, และ 58 วรรค 1 ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาต่อเนื่อง

7. การศึกษานอกระบบโรงเรียน หมายถึง กิจกรรมทางการศึกษา ซึ่งจัดขึ้นนอกระบบโรงเรียนไม่ว่าจะดำเนินการโดยเอกเทศ หรือเป็นส่วนประกอบสำคัญของกิจกรรมอื่นๆ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการให้บริการวิชาการแก่กลุ่มผู้เรียนทุกเพศทุกวัย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย

1. สามารถนำข้อมูลจากผลการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางการพัฒนารูปแบบการศึกษาต่อเนื่อง เพื่อปรับโครงสร้างองค์กร การบริหารงาน และการสร้างเครือข่ายการบริการทางวิชาการ อันจะเป็นประโยชน์ต่อผู้บริหารการศึกษาต่อเนื่องมหาวิทยาลัยของรัฐในการตัดสินใจที่จะนำไปปรับใช้ต่อไป

2. ทำให้ทราบถึงปัญหา อุปสรรค ข้อเสนอแนะ ความเป็นไปได้ของรูปแบบและตลอดจนถึงประสิทธิภาพของรูปแบบที่สอดคล้องกับการดำเนินงานของการศึกษาต่อเนื่องมหาวิทยาลัยของรัฐ ภายใต้บริบทของสังคมไทยที่สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

3. สามารถนำข้อมูลไปศึกษาค้นคว้าต่อในเรื่องการพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาในระดับอื่นๆ เพื่อความสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย